

До Спеціалізованої вченої ради Д 55.051.07
Сумського державного університету
40000, Сумська обл., м. Суми,
вул. Петропавлівська, 59

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України Соболя Євгена Юрійовича на дисертацію Мельника Вадима Івановича «Адміністративно-правові засади організації та функціонування системи економічної безпеки України» подану на здобуття наукового ступеня доктор юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження. Реалізація проєвропейського вектору державної політики передбачає суттєве вдосконалення існуючих владних механізмів врегулювання відносин у економічній сфері. Вказане стосується й кола питань щодо реалізації процедур із забезпечення належної організації та функціонування системи економічної безпеки України, яка за нинішніх умов піддається частим деструктивним впливам від дії значної кількості чинників зовнішнього та внутрішнього походжень. За визнаної потреби забезпечення стійкості національної економіки та легального сприяння її поступального розвитку ці питання набувають особливої гостроти й відповідні завдання залишаються одними з пріоритетних для органу законодавчої влади, більшості судових органів, широкого кола представників виконавчої гілки, правоохоронних структур, банківських установ та інших суб'єктів. Необхідно також відмітити, що ситуація ускладнюється внаслідок існування значної кількості факторів різного характеру, багато наслідків від дії яких позначаються на поточних економічних процесах, які мають значення для країни.

Не виникає сумніву, що більшість проблемних питань, які мають відношення до цієї сфери потребують належної й своєчасної уваги, оскільки від їх вирішення прямо залежить перспектива економічного зростання Української держави. Більше того, без ефективного реагування на виклики такого характеру не можливо розраховувати на існування задовільного стану всієї національної безпеки України, усвідомлюючи суттєву залежність всіх її складових від економічного компоненту. З огляду на викладене, можна, мотивовано, вважати, що обрана тематика дисертаційної роботи є актуальною й своєчасною та заслуговує на увагу.

Обґрунтованість та достовірність дисертаційного дослідження. Робота базується на досягненнях вітчизняної та іноземної науки по обраній дисертантом проблематиці й вирізняється належним науковим рівнем. Змістовний аналіз адміністративно-правових засад організації та функціонування системи економічної безпеки України, вивчення іноземного провідного досвіду з окресленої проблематики та висвітлення ключових дискусійних аспектів, дає змогу здобувачу висловити та обґрунтувати концептуальні ідеї щодо удосконалення законодавства за цими напрямками. Безумовно, висвітлені пропозиції заслуговують на підтримку й визнання, адже їх втілення, однозначно, матиме багато переваг для аналізованої сфери, а також сприятиме раціоналізації правозастосовної діяльності суб'єктів досліджуваної системи.

Науково-практичні результати здобувача, отримані за підсумками дисертаційного дослідження є достовірними й об'єктивними. Аналізуючи дисертацію можна зробити висновок, що її автор демонструє глибоку обізнаність із широкого кола дискусійних аспектів адміністративно-правових засад організації та функціонування системи економічної безпеки України й загалом у адміністративно-правовій науці. Свідченням визнання цих результатів, є існування значної кількості різних видів наукових публікацій, висвітлених у вітчизняних й іноземних періодичних виданнях. Окремо, варто відмітити, що дисертант є співавтором двох законопроектів («Про Національне

бюро фінансової безпеки України» № 8157 від 19.03.2018 р., та «Про Національне бюро фінансової безпеки України» № 1184 від 29.08.2019 р.), окремі аспекти яких висвітлюються у роботі. Вказане свідчить, про вагомий внесок дисертанта у правотворчу діяльність.

Необхідно зауважити, що у роботі є логічні за змістом та відповідають тематиці наукового дослідження, визначення об'єкта (суспільні відносини, які виникають під час реалізації заходів із забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України) та предмета (адміністративно-правові засади організації та функціонування системи економічної безпеки України). Чіткість визначення мети і формування завдань дослідження, оптимальна побудова структури роботи, дали змогу автору розкрити тему й визначити підходи для усунення наявних суперечностей, що пов'язані із процедурами організації та функціонування системи економічної безпеки України.

Окремо заслуговує підтримку сукупність пропонованих основних методів для проведення аналізованого дисертаційного дослідження. Так, у роботі було використано сукупність методів та прийомів наукового пізнання як загальнотеоретичних, так і спеціально-наукових. Використання історико-правового методу дало змогу провести історичний огляд становлення та розвитку правового забезпечення економічної безпеки держави на українських землях (*підрозділ 1.1*). Логіко-семантичний метод був застосований під час формулювання понять «адміністративно-правові засади функціонування економічної безпеки України», «система економічної безпеки України», «національні економічні інтереси», «адміністративно-правовий механізм забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України», «взаємодія суб'єктів системи економічної безпеки України», «координація суб'єктів системи економічної безпеки України» (*підрозділи 1.3, 2.1, 2.2.1, 2.3, 4.2*). За допомогою гносеологічного методу дослідження було визначено сутність економічної безпеки України як об'єкта адміністративно-правової охорони та охарактеризовано зміст правовідносин,

які виникають внаслідок безпосередньої дії адміністративно-правових норм (підрозділи 1.2, 2.3). Використання методу системного аналізу дозволило охарактеризувати адміністративно-правові засади функціонування економічної безпеки України та систем економічної безпеки держави розвинених країн світу (підрозділи 1.3, 2.4). Порівняльно-правовий метод було застосовано задля узагальнення іноземного досвіду адміністративно-правового забезпечення функціонування систем економічної безпеки держави розвинених країн світу та оцінки можливостей щодо використання окремих його положень в Україні (підрозділ 2.4). Системно-структурний метод було використано для визначення форм взаємодії суб'єктів системи економічної безпеки України (підрозділ 4.2). Структурно-функціональний метод надав змогу визначити суб'єктів системи економічної безпеки України (підрозділи 2.2, 3.1.–3.7). Метод прогнозування було використано для визначення ключових напрямів реформування системи економічної безпеки України (підрозділ 4.1). Метод моделювання застосовувався як універсальний для наукової аргументації низки висновків та висловлювання пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення адміністративно-правового регулювання щодо організації та функціонування системи економічної безпеки України. Також в роботі було використано низку інших сучасних методів наукового пізнання, що дозволило комплексно підійти до розв'язання поставлених завдань.

Науково-теоретичну основу для виконання дисертаційної роботи становили наукові праці фахівців у галузі філософії, економіки, теорії управління, загальної теорії держави і права, адміністративного права, з питань безпеки інших галузевих наук, у тому числі іноземних дослідників. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні, міждержавні конвенції, угоди та договори, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, а також стратегічні документи, які визначають адміністративно-правові засади організації та функціонування системи економічної безпеки України, декларують ключові напрями державної політики у цій сфері тощо. У ході дослідження дисертантом використано також

документи іноземних держав, а також стандарти і рекомендовану практику ЄС та НАТО окремі положення яких можуть бути імплементовані до національної правової системи. Інформаційну та емпіричну основу дисертаційного дослідження становлять узагальнення та практики діяльності суб'єктів виконавчої влади, судових та правоохоронних органів, самоврядних інституцій, Національного банку України, банківських та інших фінансових установ, довідкові видання, статистичні матеріали та інші. Використано особистий досвід роботи автора в державних органах та приватному секторі.

Перший розділ дисертації присвячений теоретико-правовій характеристиці економічної безпеки України. Заслуговує на увагу визначення поняття «економічна безпека України» під якою автор пропонує розуміти стан національної економіки, який гарантує захищеність та забезпечує її стійкість по відношенню до можливих, а також наявних внутрішніх і зовнішніх загроз, що характеризується високою мірою стабільності й міцності всіх її елементів, а також здатністю економічної системи України до збереження вже досягнутого рівня життя українців, самовідтворення та постійного сталого розвитку задля задоволення потреб власного населення й забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на рівні світової системи господарювання (С. 83, 399). Підтримується бачення дисертанта з приводу градації правових засад із економічної безпеки України. Заслуговує на увагу, думка дисертанта, що серед ключових груп цих актів, варто виділяти наступні: 1) Конституція України; 2) міжнародні, міждержавні конвенції, угоди та договори; 3) базовий закон; 4) інші закони, норми, яких прямо чи опосередковано стосуються питання економічної безпеки у сферах: а) кредитно-посередницької і банківської діяльності; б) зовнішньоекономічної діяльності; в) підприємницької діяльності; г) приватизації; г) державних фінансів; д) споживчого кредиту; е) інших сферах; 5) закони, що окреслюють правовий статус суб'єктів із забезпечення економічної безпеки України; б) кодифіковані нормативно-правові акти; 7) підзаконні нормативно-правові акти, які варто поділити на дві групи: а) окреслюють правовий статус суб'єктів

із забезпечення економічної безпеки України; б) пов'язані із забезпечення реалізації процедур організації та функціонування системи економічної безпеки України; 8) акти органів місцевого самоврядування (С. 96, 400).

У другому розділі акцентується увага на питаннях адміністративно-правового регулювання із забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України. Викликає схвалення позиція автора, що ключовими властивостями системи економічної безпеки України є наступні: 1) багаторівневність; 2) складність системи; 3) взаємозалежність з іншими безпековими системами; 4) динамічність; 5) розгалужена мережа взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів та зв'язків; 6) взаємозалежність системи і середовища; 7) націленість на забезпечення захищеності, стійкості національної економіки та сприяння її розвитку; 8) емерджентність; 9) наявність структури; 10) функціональність; 11) імовірнісність; 12) ієрархічність (С. 134-137, 400-401). Підтримується точка зору, що завданнями аналізованої системи є сукупність попередньо санкціонованих державою установок, безпосередня реалізація відповідних заходів компетентними суб'єктами, які мають забезпечити досягнення високого рівня захищеності та стійкості національної економіки, а також створення та успішна реалізація належних умов для сприяння конкурентоспроможності останньої у світовій системі господарювання, збереження вже досягнутого рівня прогресу, самовідтворення та сталого й збалансованого поступального розвитку (С. 139, 401).

Позитивним є й те, що автор пропонує власне бачення градації елементів структури системи економічної безпеки України. До числа таких, на переконання здобувача, доцільно віднести: 1) об'єкти безпеки; 2) суб'єкти із забезпечення організації та функціонування безпеки; 3) адміністративно-правові засади із забезпечення функціонування системи економічної безпеки України; 4) загрози та ризики вказаній системі; 5) підсистеми системи економічної безпеки України (С. 158, 402). Заслуговує схвалення погляд вченого, що особливе місце відводиться фінансовій підсистемі системи

економічної безпеки України, що обумовлено її значимістю як підґрунтя для необхідної стабільності та конкурентоздатності різних галузей вітчизняної економіки. Порівняно з іншими підсистемами, вона має найтісніший зв'язок із економічною складовою, зважаючи на дійсну вагому роль вітчизняної фінансової системи. Саме від її оптимального стану у багато чому залежить рівень можливостей безпеки економічної в питанні захисту національної економіки (С. 228).

Третій розділ присвячений питанням адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів із забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України. Підтримується переконання, що зважаючи на призначення, коло завдань та функцій важливе місце як суб'єктам системи економічної безпеки України відводиться окремим правоохоронним органам. До числа таких, на переконання здобувача, варто віднести: 1) органи прокуратури; 2) Національну поліцію; 3) Службу безпеки України; 4) Національне антикорупційне бюро України; 5) підрозділи податкової міліції Державної фіскальної служби України (до завершення здійснення заходів з утворення органу, на який покладатиметься обов'язок забезпечення запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень, об'єктом яких є фінансові інтереси держави та/або місцевого самоврядування, що будуть віднесені до його підслідності); 6) Державне бюро розслідувань (С. 284, 407).

Заслуговує схвалення бачення, що вагому роль у забезпеченні функціонування аналізованої системи відводиться банкам. До переліку основних видів діяльності у цьому аспекті слід віднести такі: 1) інвестиційна; 2) випуск власних цінних паперів; 3) зберігання цінностей; 4) ведення реєстрів власників іменних цінних паперів; 5) надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських та інших фінансових послуг (С. 303, 408). Досить повно аргументовано, що основними напрямками діяльності самоврядних інституцій із питань забезпечення функціонування системи економічної безпеки України варто вважати: 1) управління майном, яке

перебуває в комунальній власності; 2) затвердження програми соціально-економічного розвитку і контроль їх виконанням; 3) затвердження відповідних бюджетів і контроль за виконанням останніх; 4) встановлення місцевих податків і зборів відповідно до закону; 5) утворення, реорганізація та ліквідація комунальних підприємств, організацій і установ, а також здійснення контролю за їх діяльністю; 6) вирішення інших питань місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції (С. 309, 408).

Четвертий розділ стосується питань щодо шляхів підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України. Заслуговує на увагу переконання дисертанта, що у разі відсутності дієвих кроків із цих напрямів існують реальні ризики неможливості подальшого ефективного й своєчасного реформування досліджуваної системи. Це, в свою чергу, може призвести до появи нових та посилення існуючих загроз різного характеру для всієї системи національної безпеки України (С. 327). Підтримується думка, що основними формами взаємодії суб'єктів системи економічної безпеки України, які потребують державного визнання мають стати наступні: 1) проведення аналізу стану, оцінки структури, прогнозування тенденцій розвитку й обмін інформацією щодо загроз та ризиків системі економічної безпеки України, виявлення факторів, що сприяють появі та (або) розвитку цих деструктивних чинників; 2) спільна розробка й реалізація програм, планів із протидії загрозам системі економічної безпеки України; 3) створення робочих груп для участі в підготовці проєктів відповідних нормативно-правових актів, пропозицій про зміни й доповнення до чинного законодавства; 4) затвердження спільних підзаконних нормативно-правових актів, положення яких присвячені заходам із реалізації державної політики щодо забезпечення організації й функціонування системи економічної безпеки України; 5) проведення узгоджених за часом, місцем та змістом заходів із безпосередньої протидії загрозам системі економічної безпеки України; 6) поглиблення спільної міжнародної та міждержавної взаємодії щодо вжиття заходів із забезпечення організації й

функціонування системи економічної безпеки України; 7) розробка навчальних програм та проведення тренінгів за для підвищення професійного рівня співробітників суб'єктів аналізованої системи, насамперед, правоохоронних органів із питань протидії загрозам системі економічної безпеки України; 8) спільне інформування громадськості про результати діяльності з протидії загрозам системі економічної безпеки України (С. 354-355, 410-411).

Значимість результатів дослідження для науки та практики, рекомендації щодо їх використання. Отримані результати в ході дисертаційного дослідження Мельника В. І. на здобуття наукового ступеня – доктор юридичних наук, безсумнівно, є вагомим внеском у розвиток адміністративно-правової науки. Положення, які викладені в дисертації і виносяться на захист отримані автором особисто та носять самостійний характер.

Отримані результати можуть братися до уваги при подальших наукових пошуках із питань щодо адміністративно-правового забезпечення організації та функціонування системи економічної безпеки України, а також широкого кола дискусійних аспектів пов'язаних із окресленою сферою. Значну кількість результатів, було використано при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять зі студентами з навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Кримінальне право», «Органи публічної влади та інститути громадянського суспільства», «Правоохоронна система України», «Спеціальне адміністративне право».

Особливо, потрібно зазначити, значимість результатів дослідження Мельника В.І. у правотворчій діяльності, про що свідчить довідка Голови Комітету Верховної Ради України Гетьманцева Д.О., відповідно до якої ключові теоретичні положення та аналітико-інструментальні здобутки зазначеної наукової праці, були використані при опрацюванні Проекту Закону України « Про Бюро економічної безпеки України» № 3087-д від 02.07.2020 року, який був прийнятий Верховною Радою України та підписаний Президентом України.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження.

Однак, поряд із наведеними позитивними та важливими для сучасної адміністративно-правової науки аспектами у роботі зустрічається декілька спірних положень, які заслуговують на обговорення під час публічного захисту дисертації.

1. У ході дослідження автором було запропоновано власну класифікацію основних загроз системі економічної безпеки України. До переліку яких дисертант включає: 1) різке зменшення обсягів валового внутрішнього продукту країни; 2) зниження інвестиційної привабливості країни; 3) неефективне державне регулювання у сфері економіки; 4) зниження темпів розширення внутрішнього ринку; 5) критичний рівень залежності національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків та зовнішніх запозичень; 6) низькі темпи відтворювальних економічних процесів; 7) нераціональна структура вітчизняного експорту з переважно сировинним характером і малою питомою вагою продукції з великою часткою доданої вартості; 8) критичні обсяги боргової залежності держави (зовнішній та внутрішній борг); 9) стрімке зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях вітчизняної економіки; 10) несприятливе деформоване конкурентне середовище у вітчизняній економіці; 11) неефективні механізми державного регулювання природних монополій; 12) інфільтрація корупційних практик у різні сфери економічних відносин; 13) недостатнє правове забезпечення системи економічної безпеки України (С. 176). Виникає запитання про доцільність і своєчасність виокремлення й градації такої групи загроз у світлі нещодавнього затвердження Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» від 14 вересня 2020 р. № 392/2020, в якій визначено перелік поточних та прогнозованих загроз, у тому числі невоєнного характеру, всій системі національної безпеки України.

2. Позитивним є вивчення іноземних практик правового забезпечення процедур організації і функціонування систем економічної безпеки держави таких країн як: Федеративна Республіка Німеччина, Французька Республіка,

Італійська Республіка, Королівство Іспанія, Королівство Бельгія, Королівство Данія, Королівство Нідерландів, Республіка Польща, Чеська Республіка, Республіка Болгарія, Румунія, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Китайська Народна Республіка та Японія (підрозділ 2.4). В той же час, авторові варто було більш змістовно й поглиблено здійснити порівняльно-правову характеристику світових та вітчизняної практик державного управління і правового врегулювання відносин у цій сфері.

3. Автором пропонується утворити міжвідомчу координаційну раду щодо боротьби з економічними правопорушеннями під головуванням Генерального прокурора України. До складу якої пропонується включити керівників СБУ, Національної поліції, ДБР, НАБУ, ДФС України, Державної митної служби України, Державної податкової служби України, Державної аудиторської служби України та Державної служби фінансового моніторингу. (С. 362-363). На думку дисертанта, цей міжвідомчий суб'єкт має визначити основні напрями боротьби з економічними правопорушеннями в країні та розробити дієві механізми щодо зниження рівня «тіньової економіки» (С. 363). Виникає питання стосовно його ефективності у частині розробки дієвих механізмів щодо зниження рівня «тіньової економіки», усвідомлюючи кількість та складність більшості чинників, які, в сукупності, впливають на зростання рівня «тіньової економіки» в країні.

4. Підтримується позиція про внесення Національним банком України зміни до відповідних актів, спрямованих на забезпечення стабільності банківської системи й фондового ринку, діяльність яких не буде залежною від іноземних запозичень (С. 337), зважаючи на його адміністративно-правовий статус. Однак, дисертантом не запропоновано безпосередній перелік змін, які мають бути внесені до тих чи інших актів.

5. Заслуговує на увагу, висновок дисертанта, про доцільність затвердження Національної Стратегії розвитку економічної безпеки України на 10 років, направленої на підвищення рівня ефективності планування та проведення послідовної системної державної політики щодо сприяння

провадження господарської діяльності в Україні з питань трансфертного ціноутворення й інших знакових для провадження господарської діяльності аспектів (С. 385). Однак, потребує уваги питання визначення й окреслення, у рамках кожного з пропонованих дисертантом напрямів (С. 387), покрокових заходів, спрямованих на підтримку належних умов для провадження всіх санкціонованих видів господарської діяльності.

Втім, вищезазначені зауваження не змінюють загального позитивного враження від роботи, а вищевикладені зауваження стосуються дискусійних питань або положень, які не є хибними та принциповими. Структура дисертації, обсяг досліджуваних в ній питань дають підстави стверджувати про її логічну завершеність як з точки зору досягнення мети роботи, так і розв'язання тих завдань, які зумовлені нею. Дослідження здійснено з використанням багатьох спеціальних наукових джерел та має достатню науково-практичну спрямованість. Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, відзначаються новизною, достовірністю, достатньою повнотою їх викладення. Структура та зміст дисертації відповідають її назві.

Оформлення роботи відповідає вимогам за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Зміст статей дисертанта, опублікованих у фахових наукових виданнях і тези доповідей на конференціях відображають основні положення дисертаційного дослідження.

Загальний висновок.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для теорії адміністративного права, але і для правозастосовної практики.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Таким чином, дисертація В.І. Мельника є самостійною завершеною науковою працею, в якій на монографічному рівні, вперше у вітчизняній науці, висвітлено низку питань, пов'язаних з дослідженням адміністративно-правових засад організації та функціонування системи економічної безпеки України.

Зазначений вище аналіз та оцінка дисертації дають підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота Мельника Вадима Івановича за змістом, структурою, оформленням, науковою новизною та висновками відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Мельник Вадим Іванович заслуговує на присудження наукового ступеня доктор юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Завідувач кафедри

**державно-правових дисциплін та
адміністративного права**

**Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка,**

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

Євген СОБОЛЬ

Свідомо

Євген

Соболь

засвідчую.

Узгоджено

секретар

С.В. Демченко

С.В. Демченко

